

LÄHIKUVASSA NÄKYMÄTÖN TYÖ

Joskus tutkimuksessa aukeaa sivupolkuja, jonne tekisi mieli livetä, mutta katse on pidettävä pallossa, eli varsinaisessa tutkimuskysymyksessä. Yleisradion alkuvuosikymmeniä tutkittaessa esiin putkahteli kiinnostava Palanteri, Johannes Paananen. Hänet mainitsi useampikin Ylen muistitietoprojektissa alkuvuosikymmeniä muisteleva haastateltu tunnetumpien radiopersoonien rinnalla. Palanteri toimi esitelmäosaston sihteerinä, selostajana, ensimmäisen ohjelmanjärjestäjä Alexis af Enehjelmin apulaisena *Joonas ja kumppanit* -hupailuissa 1930-luvulla ja seuraavina vuosikymmeninä teatteriosaston ja sen päällikkö Olavi Paavolaisen sihteerinä. Hänet mainittiin hauskana, ”maan mainioita tarinoita” kertovana tyyppinä, joka vaikutti työyhteisön tärkeältä jäseneltä.

Paananen ei kuitenkaan päätenyt osaksi Yleisradion 100-vuotishistoriaa, vaan jäi yhdeksi niistä näkymättömiin jäävistä mediatyöläisistä, joiden työ on ollut monin tavoin merkityksellistä niin muulle työyhteisölle kuin ohjelmanteolle. Mediatyössä taustalle jää monien yksilöiden työ, kun muutostiljoja helpommin hahmotetaan teknologisten murrosten, auteur-tekijöiden ja johtajien kautta. Mutta mitä Palanterin työ merkitsee mediamuutoksen keskellä? Kun katseemme suuntautuu teknologian kehittymiseen, tunnettuihin mediapersooniin, jäävätkö ne, jotka ylläpitävät päivittäistä mediatuotantoa, unohduksiin? Millaisen merkityksen median muutosta pohdittaessa saavat arkiset työrutiinit ja se hiljainen asiantuntijuus, joka pitää median rattaat pyörimässä?

Lehden toimitustyö on myös monin tavoin näkymätöntä työtä, joka pitää tieteen julkaisemisen rattaat pyörimässä. Päätoimittajakautemme nyt päättyessä median murroskohdat ovat mielessä. Muutos tapahtuu eritahtisesti: *Lähikuvassa* monet työtävät ja linjat ovat säilyneet vakiintuneella 37-vuotiaalla lehdellä, joka siirtyi tieteellisiä artikkeleita sisältäväksi aikakauslehdeksi vuonna 1987. Parin viime vuoden aikana on puhuttu paljon esimerkiksi tekoälyn vaikutuksesta tutkimukseen ja tiedejulkaisemiseen, mutta toistaiseksi tekoäly on käytännössä näkynyt lehden teossa vähän. *Lähikuvalla* kahden vuoden päätoimittajakautemme on ollut lyhyt, lehti jatkaa etenemistään junan lailla, vaikka veturinkuljettajat vaihtuvat. Monia asioita on kuitenkin ehtinyt tapahtua.

Aloitimme päätoimittajakautemme pohtimalla pääkirjoituksessa 2/2023 rakkautta tieteeseen. Päätoimittajakausi onkin edellyttänyt sitä, että rakastaa

tiedejulkaisua, sillä työ vaatii aikaa, sitä tehdään usein iltapuhteina muiden töiden jälkeen ja ilman korvausta. Työ kuitenkin antaa paljon, tekstit ovat kiinnostavia, ja on hienoa osallistua niiden muotoutumiseen toimitusprosessissa. Tekstit ja niiden toimittaminen opettavat kirjoittamisesta ja audiovisuaalisesta kulttuurista.

Päätoimittajakautemme on mahtunut monenlaisesta menestystä: saimme aloittaa *Lähikuvan* juuri noustua JUFO 2 -tasolle. Se on merkinnyt lisääntyviä tekstitarjouksia, mutta tarkoittanut myös entistä tarkempaan ja laadukkaampaan toimitusprosessiin pyrkimistä. Tänä vuonna *Lähikuva* sai Suomen tiedekustantajien liiton Vuoden tiedelehti -ehdokkuuden, joka oli hieno tunnustus lehdessä tehdylle työlle.

Lähikuvan vuosikerrat 2023 ja 2024 ilmentävät sitä, miten laaja-alaisesti audiovisuaalista mediaa tutkitaan Suomessa tällä hetkellä. Jos tarkastellaan vertaisarvioitujen artikkelien kirjoittajia, merkille pantavaa on, että harva työskentelee median tutkimukseen keskittyvässä yksikössä, vaan kirjoittajat tulevat laajasti eri tieteenaloilta. Monet edustavat taiteen ja kulttuurintutkimuksen aloja kuten kirjallisuustiedettä, kulttuuriantropologiaa ja musiikintutkimusta. Yhtä lailla kirjoittajia on myös yhteiskuntatieteistä kuten poliittisesta historiasta tai kaupunkitutkimuksesta ja -suunnittelusta.

Monialaisuus on rikkaus ja kertoo, että *Lähikuvan* kaltaiselle audiovisuaaliseen mediaan keskittyvälle tutkimuslehdelle on tarvetta. Lehden toimittamisen näkökulmasta monialaisuus on kuitenkin myös mahdollinen tulevaisuuden haaste: tutkijat eri tieteenaloilta näkevät *Lähikuvan* hyvänä julkaisukanavana työlleen, mutta jotta lehteen löydetään jatkossakin päätoimittajat ja toimituskunnan jäsenet, tarvitaan myös riittävästi audiovisuaalisen median tutkimukseen keskittyviä pysyviä tehtäviä tai pitkiä tutkimusrahoituskausia, joissa toimivilla on resursseja ja motivaatiota ylläpitää *Lähikuvaa*.

Yksi ilonaiheista *Lähikuvan* toimittamisessa on ollut työskentely asiantuntevien ja tehtävään paneutuneiden vertaisarvioijien kanssa. Arvioijien lausunnot ovat olleet tarkkoja ja todella auttaneet kirjoittajaa käsikirjoituksen kehittämisessä. On myös ollut ilahduttavaa havaita, että refereiden löytäminen on ollut jopa yllättävän helppoa. Syyskuussa ECREA-konferenssin akateemista julkaisemista käsitelleessä paneelissa *Journal of Communication* -lehden toimittajiin kuuluva Jessica Piotrowski kertoi, että he joutuvat tyypillisesti kysymään noin viideltätoista ihmiseltä, jotta saavat 2–3 arvioijaa artikkelikäsi-kirjoitukselle. *Lähikuvassa* olemme päässeet huomattavasti vähemmällä, mikä kertoo siitä, että tutkijat kokevat suomenkielisen tieteellisen julkaisemisen tukemisen tärkeäksi. Lämmin kiitos kaikille arvokasta näkymätöntä työtä tekeville vertaisarvioijille!

Helsingin Sanomain Säätiön myöntämän Tiedettä suomeksi -palkintorahan (2022) turvin *Lähikuva* on voinut kehittää toimintaansa uusien avauksin. Palkintorahan avulla on voitu esimerkiksi panostaa someviestintään ja palkata sitä tekemään Minttu Lumpiola. Mintun työ on mahdollistanut aktiivisen monikanavaisen viestinnän ja uusien yleisöjen tavoittamisen. Olemme myös halunneet avata *Lähikuvan* toimintaa opiskelijoille ja panostaa uusien kirjoittajien kouluttamiseen. Syksyn 2024 ja talven 2025 aikana pidetään maisteri-opiskelijoille ja aloitteleville jatko-opiskelijoille suunnattu kirjoittajatyöpaja, jossa harjoitellaan muiden tutkimuksellisten juttutyyppeiden kuin vertaisarvioitujen artikkelien kirjoittamista. Työpajaa vetää toimituskunnan jäsen, myös kirjailijana ja toimitussihteerinä työskennellyt Niina Oisalo, ja mukana on opiskelijoita Helsingin, Tampereen ja Turun yliopistoista.

Päätoimittajaparina olemme voineet jakaa työtä, pohtia toimitustyön visaisia tilanteita ja iloita onnistumisista. Lisäksi tukenamme on ollut asiantunteva ja kokenut toimituskunta ja Lähikuva-yhdistyksen hallitus. Tämän joukon kanssa työnteko on aina hauskaa, kiitos siitä! Tiivistä yhteistyötä, varsinkin numeroiden loppurutistuksissa ennen julkaisua, olemme tehneet toimitus-sihteerimme Antti Lindforsin ja taittajamme Päivi Valotien kanssa. Heidän taitonsa, tarkkuutensa ja äärimmäinen joustavuutensa takaavat viimeistellyn *Lähikuvan* julkaisemisen. Kiitollisia olemme myös *Lähikuvaa* rahoittaville taholle, Suomen Elokuvatutkimuksen Seuran jäsenille ja Tieteellisten seurain valtuuskunnalle. Odotamme kuitenkin kansallista ratkaisua, jossa kotimaisen tiedejulkaisun rahoitus saataisiin järjestettyä kestäväällä tavalla. Kiitos myös toisen päätoimittajan tutkimushanketta rahoittanut C. V. Åkerlundin media-säätiö, ilman rahoitusta olisi ollut mahdotonta toimia päätoimittajana.

Numeron sisältö

Teemanumerot ovat perinteisesti olleet luonteenomaisia *Lähikuvan* toimituskulttuurille, mutta niiden rinnalla haluamme, että lehti tarjoaa foorumin erilaisia aiheita käsitteleville teksteille. Tämä teematon *Lähikuva* 4/2024 antaakin tilaa ajankohtaisille näkökulmille audiovisuaalisen kulttuurin tutkimukseen. Numeron tekstit käsittelevät aiheita yllirajaisesta muistista podcastien aistimellisuuteen ja nuorten osallisuuden lisäämiseen elokuvanteon keinoin.

Nika Potinkara, Ulla Savolainen ja Elo-Hanna Seljamaa esittävät kulttuurisen muistitutkimuksen näkökulman elokuvaan artikkelissaan ”Muistikulttuurien välissä. Inkerinsuomalaisuus *Näkemiin Neuvostoliitto* -elokuvassa ja sen yllirajaisessa vastaanotossa”. Suomalais-virolainen yhteistuotanto *Näkemiin Neuvostoliitto* (2020) kuvaa inkerinsuomalaisen Johannes-pojan kasvutarinan kautta Viron yhteiskunnallista murrosta Neuvostoliiton viimeisinä vuosina. Potinkara, Savolainen ja Seljamaa osallistuvat ajankohtaiseen tutkimuskusteluun yllirajaisesta muistista analysoimalla elokuvan kuvaa inkerinsuomalaisuudesta sekä sen vastaanottoa Virossa ja Suomessa aineistonaan elokuva-arvosteluja, uutisia ja haastatteluja. Kirjoittajien loppupäätelmä on, ettei *Näkemiin Neuvostoliiton* vastaanotto ilmennä niinkään yllirajaista muistia inkerinsuomalaisuudesta kuin Viron ja Suomen erilaisia kansallisia muistiprosesseja. Suomessa inkerinsuomalaisuus oli elokuvan ilmestyessä paljon esillä muun muassa Kansallismuseon *Inkeriläiset – unohdetut suomalaiset* -näyttelyn vuoksi, ja elokuvaa käsittelevissä jutuissa 1990-luvun tapahtumat kytkettiin inkerinsuomalaisten historiaan Stalinin vainojen ja toisen maailmansodan aikana. Virolaisvastaanotossa inkerinsuomalaisuus sai vähemmän huomiota, eivätkä kriitikot juurikaan tarttuneet elokuvan esiin nostamiin etnisiin jännitteisiin ”laulavan vallankumouksen” aikaisessa Virossa.

Tarja Rautiainen-Keskustalo tarkastelee artikkelissaan ”Podcast – kuunteleminen tekstinjälkeisessä ajassa” sitä, miten podcastit on mahdollista ymmärtää osana ihmisen kehollista ja aistimellista toimintaa. Hän pohtii podcasteja ei vain jakelualustana, vaan ilmiönä, joka tulee ymmärrettäväksi analysoimalla sitä osana symbolisia ja materiaalisia tiedontuotannon käytänteitä teknologiavälitteisessä arjessa. Rautiainen-Keskustalo kysyy, miten ja miksi ääni on asettunut yhä selvemmin (kirjoitetun) tekstin rinnalle somealustojen ja suositelualgoritmien ajassa. Kulttuuritekniikan käsitteen avulla artikkelissa avataan ääneen, ääniteknologioihin ja kuunteluun liittyviä käytänteitä ja käsityksiä ja tuodaan esiin niiden yhteen kietoutuminen. Syyt kuunnella kolmen minu-

tin tai kolmen tunnin podcasteja keskittyneesti tai siivouksen lomassa eivät yksiselitteisesti kerro informaation vastaanottamisen tehokkuudesta, vaan syitä voidaan analysoida kuuntelijoiden asemoitumisista erilaisiin fyysisiin, poliittisiin ja sosiaalisiin tiloihin.

Karoliina Maanmielen ja Matias Hämäläisen artikkeli ”Elokuvaa apatiaa vastaan. Etnografinen tutkimus kirjallisuusterapian menetelmiä hyödyntävästä nuorten elokuvahankkeesta” pohtii nuorten osallisuuden lisäämistä taiteellisen työskentelyn keinoin. Jyväskylässä vuosina 2023–2024 toteutettuun Mielelön muuvi -hankkeeseen osallistui viisi nuorta, jotkaideoivat, käsikirjoittivat, näyttelivät ja kuvasivat terapia-aiheisen lyhytelokuvan hankkeen työryhmän avustamina. Hanke sovelsi kirjallisuusterapian menetelmiä, mutta työskentelytavaksi valittiin audiovisuaalinen ilmaisu, jonka uskottiin motivoivan nuoria osallistumaan. Etnografisessa tutkimuksessaan Maanmieli ja Hämäläinen kuvaavat projektin kulun tarkasti, jotta siitä saatua kokemusta voitaisiin hyödyntää muissa vastaavissa hankkeissa. Keskeisiä havaintoja ovat, että elokuvan teko oli nuorille merkittävä kokemus ja he halusivat nimenomaan panostaa taiteelliseen laatuun, mikä oli osin ristiriidassa kirjallisuusterapeuttisen lähestymistavan kanssa. Haasteita työskentelyyn toivat alimitoitettut resurssit, kun nuortenideoima elokuva osoittautui odotettua suurimuotoisemmaksi. Elokuvanteko todettiin hyväksi keinoksi kehittää nuorten tulevaisuustaitoja, kuten kykyä kuvitella vaihtoehtoisia tarinoita ja käsitellä oman elämän kysymyksiä symbolisen etäisyyden päästä.

Suomessa päästään harvoin juhlimaan sitä, että uusi audiovisuaalisen median tutkimukseen keskittyvä professori aloittaa tehtävässä. Olemmekin iloisia, että *Lähikuva* saa julkaista tuoreeltaan audiovisuaalisen kulttuurin professorin Ilona Hongiston juhlatuennon, joka pidettiin Helsingin yliopiston uusien professorien juhlatilaisuudessa 4.12.2024 otsikolla ”Audiovisuaalisuus pinnan alla: meri, tieto ja taide”. Luennoissaan Hongisto kysyy, miltä elokuvahistoria näyttää merellisestä näkökulmasta tarkasteltuna. Meri ei ole saanut paljon huomiota elokuvahistorian tutkimuksessa, siitä huolimatta, että se oli keskeinen aihe jo varhaisessa elokuvassa – on arvioitu, että 15 prosenttia Lumièren veljesten tuotannosta kuvaa merta. Hongisto hahmottaa esimerkkien avulla pinnanalaisen audiovisuaalisuuden historiallista kaarta, jossa teknologinen kehitys on mahdollistanut uudenlaisia meriympäristön tallentamisen tapoja. Siinä missä Jacques Cousteaun 1900-luvun elokuvat kuvasivat merenalaisen maailman ihmisen hallittavissa olevana hiljaisena speaktaakkelina, Jacques Perrinin *Océans* (2009) rakentaa uudenlaista merisuhdetta, jossa pinnanalaista elämää kuunnellaan.

Aino A. T. Isojärvi väitteli elokuvatutkimuksen oppiaineesta Oulun yliopistossa 29.11.2024. *Lähikuva* julkaisee hänen lektionensa ”Disney-isyyden historia edustaa länsimaisen miehisyyden kulttuurihistoriaa populaarivalokokankaalla”. Isojärvi löysi tutkimusaiheensa pariin katsottuaan Disneyn 1990-luvun kokopitkiä animaatioelokuvia yksi toisensa jälkeen, jolloin elokuvien yhtäläisyydet pistivät silmään: kaikissa elokuvissa isyys ja isähahmo oli tarinan keskeisessä roolissa. Isojärvi havaitsi tutkimuksessaan, kuinka tämän kerronnallisen kaavan juuret piileksivät syvällä yhdysvaltalaisessa kulttuuri- ja elokuvahistoriassa. Väitöskirja on kansainvälisesti ensimmäinen tutkimuksellinen avaus, joka rakentaa kokonaisvaltaisen kulttuurihistorian Disney-isyyden ilmiölle ja luo sitä kautta uusia polkuja Disney-miehisyyden ymmärtämiseen.

Tv-ohjelmanteon tutkimuksessa usein näkymättömäksi jäävän maskeerauksen ammattikunnan työ nousee esiin naamioitsija Zoe Burtsovin

haastattelussa. Maiju Kanniston tekemässä Yle 100 -tutkimukseen liittyvässä haastattelussa käydään läpi työn muutoksia 1980-luvulta 2020-luvulle. Burtsovinkin neljän vuosikymmenen työuralla suurin murros on ollut teräväpiirto-televisioiden tulo. Kun kamera paljastaa ihon lähikuvassa, maskeeraajan työtä on ymmärtää ihonhoitoa myös kuvausten ulkopuolella. Burtsovinkin mukaan esiintyjä maskeerataan, jotta saadaan joko ohjaajan toivoma tulos tai draamoissa näyttelijälle sellainen olemus, jotta hän pystyy ilmentämään sisältöä parhaalla mahdollisella tavalla. Niinpä paras maskeeraus on sellainen, joka ei näy.

Lopuksi siirrämme kapulan hyvillä mielin uusille päätoimittajille, Kaisu Hynnä-Granbergille ja Laura Saarenmaalle. Toivotamme uusille päätoimittajille innostusta ja menestystä tehtävässään ja arvostusta sille monien ihmisten usein näkymättömälle työlle, joka on julkaisun laadun ja jatkuvuuden perusta.

Antoisia lukuhetkiä *Lähikuovan* parissa ja hyvää joulun aikaa!

Turussa joulukuussa 2024,

Maiju Kannisto ja Mari Pajala